

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

I. 1914.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1914.

Prijsvraag Muntkunde.

H.H. DIRECTEUREN VAN TEYLER'S STICHTING en de LEDEN VAN TEYLER'S TWEDE GENOOTSCHAP hebben besloten voor het jaar 1914 de volgende prijsvraag uit te schrijven:

Er wordt verlangd eene nauwkeurige en zoo volledig mogelijke beschrijving der munten van de provincie Holland geslagen in de Munthuizen te Dordrecht en Amsterdam, sedert 1576 tot 1813. Vermeld moeten worden de openbare en bijzondere verzamelingen, waarin de stukken voorkomen, of — voor zoover het bekend is dat de munten geslagen zijn, doch nog niet in originali zijn aangetroffen — waar er van de munten melding gemaakt wordt (b.v. in verballen van muntbusopening, afbeeldingen in muntbeeldenaars, vermelding in veilingcatalogi, etc.)

Dit werk moet geschreven zijn in den trant van de door W. J. DE VOOGT uitgegeven «*Geschiedenis van het muntwezen der Vereenigde Nederlanden van 1576—1813. Deel I. Gelderland.*» Amsterdam 1874. De omschrijving der munten moet, evenals bij het hierboven vermelde werk van DE VOOGT, dat zich geheel aansluit bij dat van VAN DER CHUIS, worden voorafgegaan door eene

historische beschrijving der verschillende munten, met mededeeling van gehalte, gewicht, enz. Ook moeten worden gegeven bijzonderheden omtrent muntmeesters, stempelsnijders en andere functionarissen, aan de munten te Dordrecht en Amsterdam werkzaam.

Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen benoemde in 1870 uit de leden des Genootschaps eene Commissie, aan wie de samenstelling opgedragen was van een ontwerp tot het schrijven en uitgeven eener *Historia Numismatica* van ons vaderland van 1576—1813. In 1874 werd het hierboven vermeld werk van DE VOOGT uitgegeven. Verdere deelen zijn niet verschenen, terwijl de Commissie later ontbonden is.

Directeuren van TEYLER'S Stichting trachten nu, door het uitschrijven van hun prijsvraag, de munten der overige provinciën op eene dergelijke wijze te doen beschrijven als dit door DE VOOGT voor Gelderland geschied is.

Wij hopen dat hun pogen zal beloond worden en dat wij over eenige jaren eene even wetenschappelijke en bruikbare beschrijving onzer Nederlandsche munten na 1576 zullen hebben, als er reeds bestaat van de vóór dat jaar geslagen stukken in VAN DER CHIJ'S Muntwerk.

De prijs voor het best en voldoende antwoord bestaat in een gouden eerepenning ter innerlijke waarde van f 400.

De antwoorden moeten worden ingezonden vóór of op den 1sten April 1916, opdat zij voor den 1sten Mei 1917 kunnen beoordeeld worden.

KORTE BIJDRAGEN.

I. Penning, aan G. VAN LOON vereerd.

«Den Weledelen Grootachtbaaren en Gestrengen Heere, den Heere en Meester FERDINAND VAN COLLEN, Heere van Gunterstein; Regeerenden Burgemeester, Raad, voorheen Hoofdschout, enz. der stad Amsterdam; eertijds driewerf gemagtigde te velde van wege 'slands Algemeene Staaten; enz. enz. enz.» droeg G. VAN LOON in 1728 het derde deel van zijn «*Beschrijving der Nederlandsche Historipenningen*» op. De brief, waarin hem voor die opdracht dank betuigd wordt, bevindt zich in de handschriftenverzameling der Universiteits Bibliotheek te Amsterdam, en luidt:

WelEdele en seer Vermaerden Heer.

«Ick geve mijn de Eer van nochmael seer hertelyck te bedancken, voor het present, 't geen U WEIEd myn van een Exemplar van syne loffelycke beschryvingh der Nederlantsche historipenningen, tevens den opdracht van het derde deel aen myn heeft gelieven te doen t geen ick ten alderhooghste Estimere, maer dat myn oock eenighen tijt in die verlegentheyth heeft gebracht hoe, en op wat wyse

Ick my van myne Schuldighe danckbaerheyt daer-voor soude konnen acquiteren; totdat ick de gedachten van een goet en vertrouwt vrient hebbende ingenomen de vrymoedigheyt gebruycke van aen UWelEd. hiernevens toe te senden een medaille of penningh, die ick in den jaere 1711 voor myne familie hebbe laeten maecken — maar waerlyck een slecht regael: Een geringhen penninck, voor soo veele heerlycke en aensienelycken, die UWelEd. in deze syne vermaerde Historipenningh, soo geleerdelyck hebt beschreeven, en soo cierlyck hebt opgeheldert dat se alle de metaelen sullen verduuren, *Et quod nec Imber Edax non Aquilo Impotens possit diruere aut innumerabilis annorum series aut fuga Temporum* ¹⁾.

T is daerom, dat dese met schroom op reys gaet, doch dewyl UWelEds genereuse en gedisinteresseerde sentimenten myn bekend zyn, soo verhoope, ick dat het niet sal versmaet worden, en dat niet de geringheyt van dit present, maer het dankbaer hert van den sender sal ingesien worden. 't Welcke Ick altoos met veel Erkentnisse en hooghe achtingh sal bewaeren en blyven.

WelEdele en Seer Vermaerde Heer
UWelEd's seer ootmoedighen en Gehoorsamen
Dienaar

FERDINAND VAN COLLEN.

Amsterdam 20 July.

---

¹⁾ En hetgeen noch een vernielende stortregen, noch een razende noordewind, noch een ontelbare reeks van jaren, noch de snelle loop der tijden kan omverhalen.

De aangeboden penning wordt in het 4de deel van v. LOON'S *Nederlandsche Historipenningen* p. 558 afgebeeld. Hij vertoont op de voorzijde het naar rechts gewende borstbeeld van FERDINAND VAN COLLEN, door den Amsterdamschen stempelsnijder DE WIJS vervaardigd en heeft op de keerzijde tusschen een lauwerkrans, waardoor twee palmtakken gestoken zijn, en het gekroonde familiewapen, een 13 regelig opschrift, dat aan de verdiensten door den afgebeelde in de jaren 1706—1708 bewezen, hulde brengt.

A. O. v. K.

II. Schepenlooden.

Aan twee Raden van Middelburg werd ieder 200 gulden gegeven voor een jaar toezicht op het gewicht, door wekelijkschen omgang. In het vervolg kregen zij telkens 6 schepenlooden (à een schelling) mits dat hun ook zal worden toevertrouwd het opzicht op een volkomen redres van den ijk der droge en natte waren door het college gemaakt.

Uit: *Register ten Rade* d.d. 12 Oct. 1647.

M. D. M.

III. Contract voor een Penningveiling in 1724.

ARTICULEN tusschen Den Heer MASSYS
ter eenre, ende den Boekverkoper
DEHONDT ter andere zijde:

Den Boekverkoper DEHONDT neemt aan by publyque Auctie te verkopen het Cabinet van Moderne Goude, Zilvere, en andere Medailles; op zoo een tijd als den Heer MASSYS het geleegeenste zal oordeelen. Voor welke verkooping Den Heer MASSYS aan gem. DEHONDT zal betalen eene somma van vier ten hondert van het provenu van het gem. Cabinet; zoo van de Medailles die verkogt zullen zijn, als van die geene die den Heer MASSYS geraade mogte vinden wederom in te kopen.

Waar teegens gem. DEHONDT ten zijnen laste zal neemen de oncosten van het drukken der Catalogus, het papier tot het zelve noodig, de Correctie der proeven, de Notificatien in de Courant, het Daggelt van den Boekhouder, het Request aan de Graaflykheys Rekenkamer, mitsgaders het vergaderen en innaaien van de Catalogus.

Is wijders geconditioneert dat zo het mogte komen te gebeuren dat Den Heer MASSYS het gem. Cabinet quam uyt de hand te verkopen, voordat het zelve aan gem. DEHONDT zal zijn ter hand gestelt, gem. DEHONDT

zal te vreedēn zijn met de somma van vyftigh Car. gis eens gelt. Dog zo wanneer het gem. Cabinet, na dat het zelve al ten huijse van gem. DEHONDT zal overgebracht zijn, eerst uyt de hand wierde verkogt, zal den Heer MASSYS aan gem. DEHONDT betalen de somma van een hondert guldens eens gelt.

Mits een van deeze twee gevallen komende plaats te hebben, Den Heer MASSYS aan gem. DEHONDT daar en boven zal rembourseeren de oncosten door hem gedaan.

Zullende gem. DEHONDT de penningen van den verkoop geprovenieert insamelen en aan Den Heer MASSYS ter hand stellen: zijnde wijders geconditioneert dat den gem. DEHONDT geen Medailles, 't zij by forme van Appendix, of andersints, bij het gem. Cabinet sal mogen voegen ofte by die occasie verkopen.

Overwelke coñditien wij onderges^r. met den anderen zijn gecontracteert ende over een gekomen des deeses wederzijds geteekent. Actum Hage den 21 Mey 1724.

Nemende ik onderges^r. aan het provenue van de gem. penningen aan den Heer MASSYS te betalen binnen den tijd van drie maanden na den verkoopdagh.

(w. g.) P. DEHONDT.

Bovenstaand contract bevindt zich in de handschriftenverzameling der Kon. Bibliotheek te 's-Gravenhage. De boekverkooper PIETER DEHONDT die o.a. de bekende penningwerken van VAN MIERIS en VAN LOON uitgaf, hield te 's-Gravenhage «op de groote Zaal van 't Hof» zijne penningveilingen. Talrijke bekende 18de-eeuwsche verzamelingen werden onder zijne leiding verkocht, waarvan diē van A. VAN ALPHEN (1724) en de ver-

zameling Wed. J. DELCOURT (1730)¹⁾ de voornaamste zijn.

Onder de inteekenaren op het penningwerk van G. VAN LOON komt voor NICOLAAS MASSIJS, mogelijk was hij de eigenaar der verzameling. Den catalogus der veiling heb ik niet kunnen opsporen, misschien is de verzameling uit de hand verkocht

. Den Haag was toen «de» plaats, waar de munt- en penningveilingen gehouden werden, de stukken (voornamelijk de penningen) werden in de catalogi vrij uitgebreid beschreven en de 18de eeuwse verzamelaars schijnen voor hunne liefhebberij geld te hebben over gehad. De bekende numismaat ANDRIES SCHOEMAKER schrijft toch in Januari 1720 aan zijn vriend CORNELIS VAN ALKEMADE: «Ik heb een resolutie genomen om mijn cabinet te verkopen. sal het in den Flaag laten opvijlen, ...ik ben aangeset omdat men mij sijde, dat de penningen in den Haagh soo ongemeen veel gelt golden.» De catalogus dier verzameling,²⁾ waarvan VAN LOON in het voorbericht van zijn «Nederlandsche Historiepenningen» zegt «dat, tot dien tijd toe diens gelijk nooit van eenig mensch gezien, noch de vergadering der Nederlandsche Penningen tot die volmaektheydt gebracht was» was reeds gedrukt en de penningen zouden door ABRAHAM DE HONDT, den voorganger van den hierboven gemelden PIETER in den Haag verkocht worden, maar tot verkoop kwam het niet, daar de verzameling door den heer BALTHAZAR SCOTT te Amsterdam uit de hand gekocht werd.

A. O. v. K.

¹⁾ Zie *Ned. Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1908 p. 181.

²⁾ Aanwezig in de Kon. Bibliotheek, hij beschrijft uitsluitend zilveren penningen van 1479 tot 1714 vervaardigd «tusschen de vijf of ses en twintig honderd lood zilvers zwaar».

IV. De zilveren noodmunt tijdens het beleg in 1578 te Deventer geslagen.

VAN LOON — zie deel I, blz. 260 — deelt niet veel bijzonderheden mede omtrent het ontstaan van den zilveren nooddaalder, in 1578 door den Duitschen bevelhebber HARINCOURT, tijdens de stad door RENNENBERG werd belegerd, ten bate van het garnizoen geslagen: Er zijn na dien tijd verschillende geschriften over de in 1578 geslagen noodmunten verschenen, die in het *Penningkundig Repertorium* van Mr. J. DIRKS worden aangehaald. Er is echter in 1908 in het *Archief voor de geschiedenis van het aartsbisdom Utrecht* 24ste deel, 2de afl. een onuitgegeven handschrift afgedrukt, dat in het seminarie Rijsenburg berust en getiteld is: *Protocollum Capituli Daventriensis (10 October 1577—26 Augustus 1588)*.

Daarin komt het een en ander voor, dat met het uitgeven van noodgeld in verband staat en dat wij om die reden merkwaardig genoeg vinden om in dit *Jaarboek* mede te deelen. Het komt in het kort op het volgende neer:

Sedert dec. 1572 lag een Duitsch regiment soldaten onder bevel van HARINCOURT in Deventer, dat het de

bevolking zeer lastig maakte. Maar ook de geestelijkheid had er heel wat mede te stellen. Het ST.-LEBUINUS Kapittel had reeds 1200 carolusgulden voor het garnizoen beschikbaar gesteld; men was daar echter niet mede tevreden, zoodat den 25 Mei 1578 de kerkelijke goederen werden opgeëischt. Het Kapittel weigerde echter deze af te staan, maar beloofde nogmaals 700 car. guldens te zullen schenken. Toen dit bedrag niet tijdig genoeg inkwam, dreigde de bevelhebber der stad de besturen van den Senaat en het Kapittel in den toren te zullen opsluiten en hen eigenhandig te doorsteken indien het verlangde hem niet onmiddellijk werd ter hand gesteld. De 700 car. guldens kwamen daarop in zijn bezit.

Eenigen tijd later, den 15 Juli, werden de beelden en het overige kerkzilver wederom opgeëischt, maar ook toen nogmaals door het Kapittel geweigerd. Daarop hebben «de duitsche soldaten eigenmachtig de zilveren beelden en andere voorwerpen uit de St. LEBUINUSKERK geroofd. Een paar kleine reliquieën werden van hunne kostbaarheden ontdaan en op den grond geworpen. Het zilver werd aangewend om geld te munten. Ter eere van den Senaat — lezen wij verder in het handschrift — «zij gezegd, dat het daags daarna door zijn secretaris JOACHIM TER HEIDE liet protesteeren tegen dien onrechtvaardigen kerkroof. Nog grooter misdrijf werd er bedreven, toen op 28 Juli des middags 1 uur de kostbare reliekschrijn der heilige patronen LEBUINUS, RADBODUS, MARGARETHA en andere heiligen door de soldaten naar het huis van meester BALTHAZAR WIJNTJES, muntmeester der stad Deventer overgebracht, aldaar losgebroken en van haar kostbaren inhoud ontdaan

werden. Volgens een *Inventaris* van 27 Aug. 1566 (Archief Deventer n°. 730) waren de reliquieën van den H. LEBUINUS geborgen in een kistschrijn met zes zilveren leeuwen aan den voet, die van den H. RADBOUD in een kistschrijn met vier zilv. leeuwen aan den voet, terwijl die van den H. MARCELLINUS in een kistschrijn met houten leeuwen aan den voet waren gesloten en verzegeld. Denzelfden dag nog van dezen kerkroof toog de vic. gen. BERNARDUS HERINCK met last van Deken en Kapittel naar het huis van den «Munter» (Muntmeester) om dezen en zijne familie te excommuniceren, omdat hij de onheilige handen op onwettige wijze aan deze verzegelde goederen der Kerk had geslagen. De ban werd eveneens uitgesproken over den gouverneur en de twee bevelhebbers, maar om den hachelijken toestand der stad — Deventer ging 19 Nov. 1578 aan RENNENBERG over — aan dezen vooreerst niet bekend gemaakt.

De soldaten dwongen evenwel Deken en Kapittel terstond om den uitgesproken ban over den muntmeester en diens familie terug te nemen.»

Nog eenmaal, en wel den 15 September van dat jaar, zijn kostbaarheden uit de kerk weggehaald.

Het is niet met zekerheid uit te maken welke munten in de maanden Juli en Augustus 1578 door muntmeester BALTHAZAR WIJNTGIS zijn gemunt. VAN LOON I, blz. 260, beeldt een tweetal eenzijdige noodmunten af van 44 en 22 stuivers en vermeldt nog een derde van 11. Deze stukken zijn afgebeeld bij MAILLIET ¹⁾ pl. XXVI

---

¹⁾ P. MAILLIET. *Catalogue descriptif des Monnaies obsidionales et de nécessité*. Bruxelles, 1870—73. Avec 2 Suppléments.

n°s. 5—7. Bij deze serie behoort nog een gouden noodmunt van 1½ dukaat, onder n. 7089 in *cat. STEPHANIK* beschreven en aldaar op pl. XVI afgebeeld. Zie ook MAILLIET, pl. XXXVI, n°. 1. Deze noodmunten dragen den datum Juni, kunnen bijgevolg niet vervaardigd zijn van het zilver van den kerkroof, die 28 Juli plaats had, tenzij de muntmeester een gedeelte der bestaande stempels daarvoor heeft gebruikt. Er zijn echter nog andere zilveren noodmunten van Deventer bekend. VAN DER CHUIS (*Heeren en Steden van Overijssel*) vermeldt op de bladzijden 256 en 257 eene zilveren noodmunt, die, volgens hem, van de zilveren kist van den H. LEBUINUS zoude zijn geslagen.

Op de voorzijde zijn in de vier hoeken ingeslagen de letters V - S - L - K, welke letters hij, in navolging van den Duitschen schrijver J. FR. JOACHIM aanvult tot V(an) S(int) L(ibuinus) K(iste). Deze laatste behandelt in een artikel «eine gar sonderbare und hauptrare Klippe der Niederländischen Stadt Deventer» in 1757 verschenen in de «*Sammlung vermischter Anmerkungen in welchen unterschiedene in die Staats- und Lehnrechte, in die Münzwissenschaft, wie auch in die Geschichte gehörige Sachen abgehandelt werden*» dit stuk. De Overijsselsche numismaat M. VAN DOORNINCK vermoedde, dat dit opschrift niet «officieel» was, maar door een liefhebber op de munt was aangebracht, om haar zeldzamer te maken. Dit is ook onze meening, misschien beteekenen de letters wèl iets geheel anders, b.v. de initialen van een verloofd paar, die dikwijls juist op vierkante munten werden aangebracht en zijn die onbekende letters door den vindingrijken Duitscher tot Van Sint Libuinus Kiste aangevuld.

Het door VAN DER CHIJS vermelde stuk kwam voor in den catalogus der verzameling O. KEER (1858) n°. 1838 en werd door den heer VAN GELDER aangekocht.

Mogelijk zijn de stempels dezer daalders, die het jaartal 1575 voeren, terwijl 1578 op de hoeken te lezen staat, door BALTHAZAR WIJNTGIS gebruikt om het nieuw aangebrachte LEBUINUSZILVER te munten, want het is ondenkbaar, dat hij tijd kan hebben gevonden om nieuwe stempels te vervaardigen. Zooals wij reeds zeiden, is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat ook enkele stempels van de Juni-noodmunten zijn gebruikt, maar wij houden het voor meer waarschijnlijk, dat de volgende munten einde Juli of begin Augustus door hem zijn geslagen.

1. Dubbele vierkante daalder van 1575 met 1-5-7-8 in de hoeken ingestempeld. Deze munten zijn op naam van Keizer MAXIMILIAAN II geslagen en voeren op de keerzijde de wapenschilden der drie steden (Deventer, Kampen en Zwolle), waarom ze gewoonlijk «driesteden munten» worden betiteld.

v. D. CHIJS pl. VII. n°. 41. MAILLIET pl. XXXVI. 3.
Kon. Kab^l. Z. 58 gr.

2. 1½ Daalder van 1575. Zelfde stempel. In de hoeken der voorzijde ingestempeld met v-s-l-k, in die der keerzijde met 1-5-7-8.

v. D. CHIJS pl. VII. n°. 41. VERKADE. tekst p. 165.
n°. 800. MAILLIET pl. XXXVI. 3.
Z. 43.4 gr.

3. Daalder van 1575. Zelfde stempel. In de hoeken der voorzijde ingestempeld met 1-5-7-8.

Cat. STEPHANIK (1904) pl. XVI. 7093. Z. 32 gr.

4. Halve Daalder van 1575. In de hoeken der voorzijde ingestempeld met 1-5-7-8.

v. D. CHIJS pl. VII. 44. MAILLIET pl. XXXVI. 4.

Kon. Kabt. Z. 13,8 gr. Het door v. D. CHIJS vermelde stuk woog 14.95 gr.

Zooals men weet zijn er ook koperen noodmunten in 1578 te Deventer geslagen van 4, 2, 1 en $\frac{1}{2}$ stuiver, die alle bij VAN LOON I, blz. 261 en bij MAILLIET pl. XXXVII, 8—11 en Supplément pl. 31, 1—3 zijn afgebeeld en eveneens door BALTHAZAR WIJNTGIS vervaardigd zijn.

In 1834 werden hiervan op het stadhuis te Deventer¹⁾ gevonden 1922 stuks van 4 stuivers, 1425 stuks van 2 stuivers, 4244 stuks van 1 en 4254 van $\frac{1}{2}$ stuiver, alle ingestempeld met het wapenschildje van Deventer. Vandaar, dat deze koperen noodmunten dan ook nog zeer veelvuldig voorkomen en de exemplaren, die men er van ziet, haast alle nog fraai bewaard zijn en er uitzien, alsof ze eerst voor korten tijd vervaardigd zouden zijn.

M. D. M.

---

¹⁾ Zie Konst- en Letterbode 1854, p. 229.

Boekbespreking.

Verschenen, doch niet in den handel gebracht en slechts in weinige genommerde exemplaren gedrukt is het «*Verslag omtrent den aanmaak van zilverbons, waarvan de uitgifte is bepaald bij de wet van 6 Aug. 1914, Staatsblad nr. 377.*

Wij lezen er in, dat in de vergadering Maandag in den nacht van 3 op 4 Aug. 1914 te 's-Gravenhage in het gebouw van het Ministerie van financiën gehouden, onder voorzitterschap van den minister van landbouw, handel en nijverheid, Mr. M. W. F. TREUB, waarbij verder tegenwoordig waren de minister van financiën A. E. J. BERTLING, de President van de Nederl. Bank Mr. G. VISSERING, de President der Nederl. Handelsmaatschappij C. J. K. VAN AALST, de thesaurier-generaal bij het Departement van financiën en de agent van dat ministerie A. L. KULENKAMP LEMMERS, besloten werd om aan de volksvertegenwoordiging voor te stellen, onverwijld een tijdelijke papieren hulpmunt in te voeren, in afwachting van het gereedkomen van de noodige zilvermunten, teneinde zoo spoedig mogelijk te voorzien in het groote gebrek aan zilvergeld, ontstaan tengevolge van de buitengewone vraag naar die munt, naar aanleiding van den oorlogstoestand in Europa, aan

welke vraag door de Nederlandsche Bank uit haar voorraad niet kon worden voldaan, terwijl de Rijksmunt te Utrecht evenmin in staat was door aanmunting tijdig in de dringende behoefte te voorzien. Als gevolg van deze bespreking is de hierboven vermelde wet van 6 Aug. ontstaan, waarvan art. I bepaalde:

«Onder de benaming van «Zilverbons» wordt muntpapier uitgegeven, vertegenwoordigende eene waarde van *f* 1, *f* 2.50 of *f* 5, tot een gezamenlijk bedrag van ten *hoogste f* 25.000.000».

De aanmaak van de zilverbons werd opgedragen aan de firma J. H. DE BUSSY te Amsterdam, het papier waarvan ze vervaardigd zijn is zoogenaamd «Normaal papier 1 A», dat gedeeltelijk geleverd werd door de Kon. Nederl. Papierfabriek te Maastricht en door de firma VAN GELDER ZONEN te Amsterdam. De druk van den lichtblauw gekleurden ondergrond voor de bons van *f* 2.50 is uitgevoerd op de drukkerij der firma ROELOFFZEN, HÜBNER en VAN SANTEN, te Amsterdam, alle overige drukken werden door de firma J. H. DE BUSSY bezorgd. Er zijn tusschen 7 en 21 Augustus vervaardigd:

bons van <i>f</i> 1	9.974.000
» » » 2.50	3.984.400
» » » 5	978.900

Totaal dus 14.937.300 bons, tot een bedrag van *f* 24.829.500.

Daar spoedig bleek, dat er minder behoefte was aan zilverbons van *f* 5, tegenover een veel grooter vraag naar bons van *f* 2.50, werd bij Kon. Besluit van 1 Sept. 1914, Staatsblad n°. 439, eene wijziging gebracht in het maximum der uitgegeven coupures. Het uit te geven

aantal zilverbons van *f* 5 werd verminderd tot 600.000, vertegenwoordigende een kapitaal van drie millioen gulden, terwijl dat van *f* 2.50 verhoogd is tot 4.800.000 stuks, vertegenwoordigende een kapitaal van twaalf millioen 400.000 zilverbons van *f* 5 moesten nu worden vernietigd en 800.000 van *f* 2.50 werden aangemaakt. Met dit laatste is men 31 Aug. begonnen en reeds 7 Sept. konden de bons worden afgeleverd.

Het verslag, door den agent van het ministerie van financiën A. L. KULENKAMP LEMMERS opgemaakt, bevat verder nog uitvoerige bijzonderheden omtrent telling van het afgegeven papier, controle, bewerking der zilverbons enz.

v. K.

Muntverslag over het jaar 1913.

«Rust is een vreughd in huys van yedereens gevallen, Op mij na: rust in huys, is daer ick meest voor schrick: Het slaecht heel anders bij heel and'ren slagh als ick. Tot mijnent vaert men best, hoe daer meer slagen vallen».

laat HUYGENS in zijn «*Koren-Bloemen*» den muntmeester zeggen. Nu over «rust» heeft Dr. HORTSEMA in 1913 niet te klagen gehad, ruim 150 millioen stukken, waarvan nieuw waren de Nederlandsche en Indische nikkelen stuivers en de bronzen 2½, 1 en ½ cent voor Indië zijn te Utrecht gemunt en hebben even zooveel «slagen doen vallen». Verder lezen we, dat van WIENECKE'S «onafhankelijkheidspenning» verkocht zijn 7 gouden, 157 zilveren en 298 bronzen exemplaren, een bewijs dus, dat het stuk bij het publiek in den smaak is

gevallen. Eene belangrijke bijdrage van den heer HAAGEN SMIT «Over vuil op munten en den invloed daarvan op de slijting» is als bijlage aan het Verslag toegevoegd, terwijl de nieuwe munten en WIENECKE's penning worden afgebeeld.

v. K.

Verslag Kon. Penningkabinet 1913.

Bij het doorbladeren van dit jaarverslag valt onmiddellijk de meerdere belangrijkheid der aangeworven munten boven de gedenkpenningen op. In den regel is het omgekeerde het geval. Toch zijn ook enkele zeldzame gedenkpenningen in het *Verslag* beschreven. Zoo treffen wij een modernen afslag in brons aan van het hoogst zeldzame penninkje ter eere van ADRIAAN BARON VAN CORTENBACH, Heer tot Helmond, in 1630 geslagen. De stempel, die in bezit was van wijlen AUG. SASSEN, is, nadat eenige afslagen er van waren vervaardigd, gebroken. Pl I, n°. 1, vertoont een zeer fraaien penning op den vrede te Neurenberg gesloten.

Veel belangrijker is echter wat het *Verslag* aan zeldzame munten te lezen geeft. Prachtige romeinsche consulaire en keizerlijke munten in heerlijke conservatie is het den heer VAN KERKWIJK gelukt ten behoeve van het Koninklijk Kabinet aan te koop. Vele grootbronzen van romeinsche keizers zijn op de beide platen afgebeeld, die er werkelijk zeer artistiek uitzien en der firma VAN LEER EN Co. te Amsterdam alle eer aandoen.

Zooals men weet, zijn ruim 60 jaren geleden zeer

vele carolingische munten bij Wijk bij Duurstede gevonden. Het meerendeel daarvan maakt thans de glorie uit van het Penningkabinet te Brussel. Na dien tijd zijn, eveneens sporadisch, vele munten op diezelfde plaats te voorschijn gekomen en door den toenmaligen burgemeester aldaar verzameld. Deze merkwaardige collectie is thans in eigendom overgegaan aan het Kon. Kabinet. Jammer genoeg, zijn deze munten niet in ééne rubriek afzonderlijk beschreven, maar zijn slechts door een bijgevoegd * van de andere te onderscheiden. Onder de te Wijk bij Duurstede gevonden munten komen zoowel romeinsche consulaire als keizerlijke voor, waarvan de jongste het borstbeeld van keizer GALLIENUS draagt. Van keizer JUSTINIANUS I (527 - 565) komt een gouden tremissis voor. Vele kleine utrechtsche bisschops-muntjes en andere nederlandsche stukjes zijn mede te Duurstede gevonden. Niet minder dan 9 gouden merovingische tiers de sol is het Kon. Kabinet rijk geworden, waaronder 3 te Wijk bij Maastricht zijn geslagen. Vroeger werden deze stukjes aan de verdwenen stad Quentovic toegeschreven.

De aanwinsten van carolingische munten — bij vergissing zijn hieronder een vijftal angelsaksische sceattas terecht gekomen — zijn zeer belangrijk. Het meerendeel dezer zijn uit de tweede muntperiode van KAREL DEN GROOTEN, die in 775 ¹⁾ begon en bijgevolg het monogram van den naam CAROLUS in het veld hebben met CARLVS REX FR. tot omschrift. De keerz. heeft een +

---

¹⁾ Volgens R. SERRURE. MAURICE PROU geeft echter 781—800 voor de 2^e periode aan, evenals ADRIEN BLANCHET. *Manuel de numismatique française* I. p. 343.

en den naam der muntplaats in den rand. Slechts een drietal munten uit KAREL's eerste regeeringsjaren, te Limoges, te Melle en te Duurstede geslagen, komen als te Wijk bij Duurstede gevonden voor.

Eene zeer belangrijke aanwinst is een denarius van KAREL DEN GROOTEN te Orleans geslagen, daar tot nu toe geen exemplaar van dit type — monogram en kruis — voor die stad is teruggevonden. Wèl daarentegen kent men munten van Orleans, voerende een tempel of een stadspoort. De nieuw ontdekte munt van Orleans met monogram en kruis kan zoo wel aan KAREL DEN GROOTE als aan KAREL DEN KALE worden toegeschreven, want zij voldoet aan alle eischen, die KAREL DE KALE in het edict van Pitres van 25 juni 864 aan zijne nieuwe munten voorschreef. Deze munt dient nader te worden bestudeerd en afgebeeld, want zij kan mogelijk eenig licht brengen in de verwarring, die thans nog heerscht in het toekennen van munten met gelijke omschriften aan de beide KARELS. Zoo wijst de heer VAN KERRVIJK den denarius van Narbonne op blz. 59 in het *Verslag* beschreven aan KAREL DEN KALE — vermoedelijk om het eenigszins grove uiterlijk — toe, terwijl MAURICE PROU diezelfde munt in zijn *Catalogue des monnaies françaises de la Bibliothèque nationale* (n°. 835) aan KAREL DEN GROOTE toeschrijft. Zoo ziet men dat de aanwinsten van het Kon. Penningkabinet in 1913 zeer belangrijk zijn geweest.

M. D. M.

LEVENSBERICHTEN.

Jacob Schulman. †

Den 28 Februari l.l., overleed te Amsterdam, in den ouderdom van 64 jaren, de heer JACOB SCHULMAN, buitengewoon lid van ons genootschap, een man, die ver buiten de enge grenzen van ons vaderland eene groote vermaardheid als numismaat-expert genoot.

Ongeveer veertig jaren geleden, vestigde hij zich te Amersfoort, als handelaar in antiquiteiten en zilver, in welke hoedanigheid hem natuurlijk menigmaal munten en penningen in handen kwamen, die hij niet, zooals toen ter tijd meestal gebruikelijk was, in den smeltkroes deed verdwijnen, doch waarvan hij de opschriften ontcijferde, de beteekenis der figuren trachtte vast te stellen, de eerste stap dus op het gebied der wetenschappelijke numismatiek.

De heer J. E. H. HOOFT VAN IDDEKINGE, Directeur van het Penningkabinet van Leidens Universiteit, was zijn krachtige steun en bracht hem met vele verzamelaars, ook buitenlandsche, in aanraking.

Hij richtte nu een munthandel op en was in 1879 in de gelegenheid zijn eersten prijscatalogus rond te zenden.

Sedert zagen die catalogi jaarlijks een of meermalen het licht, in de latere jaren versierd met afbeeldingen van de voornaamste der te koop aangeboden stukken.

In de «*Mémoires*» van het in 1891 te Brussel gehouden «Congrès international de numismatique», gaf hij eene zeer gewaardeerde bijdrage over munten, hier te lande, gedurende den 80-jarigen oorlog, geslagen, in navolging van buitenlandsche, terwijl de *Revue belge de Numismatique* van 1896 een «Restitution d'un florin d'or à GOEDARD (GOTHARD), seigneur de Heijden» bevatte.

Op de «Internationale, Koloniale en Uitvoerhandel-tentoonstelling in 1883 te Amsterdam gehouden» trok zeer de aandacht eene door hem geëxposeerde verzameling koloniale munten en penningen. Gevolg: eene groote uitbreiding van den kring der verzamelaars, waarmede hij in relatie stond.

Koloniale munten waren trouwens zijn specialiteit. De meeste groote Europeesche verzamelingen van dien aard, kwamen dan ook bij SCHULMAN, die in 1902, zijn zaak naar Amsterdam, in het bekende groote huis aan de Keizersgracht No. 448, had overgebracht «onder den hamer».

Wij noemen slechts de namen BERGSÖE (1903), WHITE KING (1904—05), DOS SANTOS (1906), SALBACH (1911), BIGNELL (1911) en GROGAN (1914), de catalogi van welke collecties een uitmuntend studie-materiaal bevatten.

Doch ook verzamelingen van anderen of meer algemeen aard werden door hem verkocht. Onder de vele noemen wij die van DE ROBIANO (1894), de Amersfoortsche muntvondst (1894), THÖNE (1900—01), VAN OOSTERZEE (1900), DU CROcq (1901), MOLL (1902), GEVAERTS VAN SIMONSHAVEN (1903), DE WITT (1904), VAN KUIJK (1904), VAN DOORNINGER (1905), CARVALHO (1905), FRENTZEL (1907), GALLOIS (1907), MEILI (1910—11), LAUGIER (1912), KRELING EN VAN BELLE (1913).

Bekend is ook zijn catalogus *Pax in nummis. Collection* LE MAISTRE. *Médailles, jetons et monnaies ayant rapport aux divers traités de paix*, Amsterdam 1912. 4°. ¹⁾

Den 28 April 1887 werd hij benoemd tot «associé étranger» van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek, terwijl ons genootschap hem, 16 Juni 1902 tot buitengewoon lid verkoos.

Wij mochten hem in ons midden zien op onze vergaderingen te Oudshoorn, 18 Juni 1904; te Amsterdam 15 Juni 1905 en 19 October 1910; en de laatste maal te Leiden, 15 Juni 1912.

In laatstgenoemde vergadering hield de overledene eene interessante lezing over eene onuitgegeven legpenning van JAN VAN OVERSTEGHE VASTAERTZOEN, muntwaardijn te Dordrecht, 1489—1508. Wij vinden die lezing, met eene afbeelding van den penning, afgedrukt op bladz. 231—33 van ons Tijdschrift, Jaargang 1912. De penning zelf werd door het Koninklijk Kabinet aangekocht.

Een langdurig lijden verhinderde hem sedert, te werken zooals hij gewoon was en noodzaakte hem veel over te laten aan zijne beide zoons, die de zaak huns vaders onder den zelfden firmanaam voortzetten.

Zijne nagedachtenis zal zeker bij vele numismaten in eene sympathieke herinnering blijven voortleven.

H. J. S.

---

¹⁾ Deze verzameling is van 13 tot 15 October 1913 te Amsterdam verkocht. In den catalogus worden ruim 1300 «vredespenningen» uitvoerig beschreven en de voornaamste stukken gedeeltelijk op 14 platen, gedeeltelijk tusschen den tekst, afgebeeld.

Dr. Barclay Vincent Head. †

De Grootmeester der Grieksche numismatiek is heengegaan.

DR. BARCLAY VINCENT HEAD, D. Litt., D. C. L., Ph. D., oud-conservator van het Departement der munten en medailles in het *British Museum* te Londen, overleed 12 Juni, in den ouderdom van 70 jaar.

Geboren te Ipswich in 1844, ontving hij zijne opvoeding aan de *Ipswich Grammar School* en werd in 1864 assistent aan het *British Museum*.

Eerst na eenen dienstdtijd van meer dan 40 jaar, zou hij in 1906 deze hooge wetenschappelijke instelling verlaten.

Van jongs af aan hadden de Grieksche munten voor hem de grootste bekoring. Bijna uitsluitend wijdde hij zich dan ook aan dezen tak der numismatiek.

Hij had het leeuwenaandeel in den grooten catalogus der Grieksche munten in het *British Museum*, welke catalogus, op initiatief van den conservator R. S POOLE, in 1873 begonnen, nu eerstdaags zijne voltooiing te gemoet ziet.

Van de 28 thans verschenen deelen, bewerkte hij in zijn geheel 8.

Zij zijn:

- V. *Macedonia*, 1879;
- VIII. *Central Greece*, 1884;
- XII. *Attica, Megaris, Aegina*, 1888;
- XIII. *Corinth and Colonies*, 1889;
- XVII. *Ionia*, 1892;
- XIX. *Caria and the Islands*, 1897;
- XXIII. *Lydia*, 1902 en
- XXVI. *Phrygia*, 1906.

Medewerker was hij bovendien aan de eerste drie deelen van dit reuzenwerk:

- I. *Italy*, met POOLE en GARDNER, 1873;
- II. *Sicily*, met dezelfde, 1876 en
- III. *Thrace*, met GARDNER, 1877.

Maar, het werk waarmede hij bij numismaten en ook bij archaeologen het best bekend is, is zijn *Historia Numorum*, a manual of Greek Numismatics, het eerst uitgegeven in 1887, waarvan eene tweede, geheel op de hoogte der tegenwoordige wetenschap staande, editie in 1911 het licht zag. Dit boek genoot de eer in modern-Grieksch te worden vertaald en is het «naslawerk» bij uitnemendheid voor allen, die de Grieksche numismatiek beoefenen, ja ook voor den historicus.

De *Corolla Numismatica: Numismatic Essays in honour of B. V. HEAD*. Oxford 1906, eene verzameling muntkundige opstellen van Britsche en buitenlandsche vakgenooten, was een stoffelijk blijk van de hooge achting, die de numismatische wereld voor den afgetreden conservator van het B. M. koesterde.

Van de dertig medewerkers schreven tien in het Duitsch, vijf in het Fransch, een in het Italiaansch en een in het Grieksch; de overigen in het Engelsch.

Het was een schoone dag in het leven van HEAD, toen SIR JOHN EVANS, hem, namens de inteekenaren het eerste exemplaar aanbóód, een waardige bekroning van een leven vol noeste vlijt.

Dr. HEAD was van 1869 tot 1910 verbonden aan de redactie van de *Numismatic Chronicle*, in welk tijdschrift vele artikelen van zijne hand verschenen.

Van zijne afzonderlijke publicaties noemen wij nog: *The Coinage of Syracuse*, London 1874; *The Coinage of Lydia and Persia*, London 1877; *A Guide to the Coins of the Ancients*, London, Brit. Mus., 1881, 4 th ed., 1895 en *Coins discovered in the British Museum Excavations at Ephesus* (The Archaic Artemisia), London, 1908.

Behalve het doctorschap honoris causa van de Universiteiten van Oxford, Durham en Heidelberg, was hij correspondent van het Institut de France en van de Koninklijke Pruisische Academie van Wetenschappen.

Hij huwde in 1869 MARY HARLEY, dochter van JOHN FRAZER CORKRAN. Zijne echtgenoot, die hem eene dochter schonk, overleed in 1911.

Den 16^{den} Juni werd op *Golders Green Cemetery* zijn stoffelijk overschot aan den schoot der aarde toevertrouwd.

H. J. S.

Mr. A. E. H. Goekoop. †

---

24 September is te 's-Gravenhage op 55-jarigen leeftijd overleden Mr. A. E. H. GOEKOOP, sedert 1911 gewoon lid van ons Genootschap. De overledene verzamelde oorspronkelijk Haagsche gilde- en buurtpenningen, welke verzameling hij later weder van de hand deed om zich te bepalen tot het bijeenbrengen van eene keurcollectie antieke Grieksche munten. In den laatsten tijd legde hij zich, zonder nochtans zijne «grieken» geheel op te geven, meer in het bijzonder toe op het verzamelen van gouden munten der Europeesche staten en wel voornamelijk in de 19de eeuw geslagen.

Maar meer dan als verzamelaar van munten heeft GOEKOOP zich bekend gemaakt door zijne studiën van Grieksche oudheden. Door talrijke reizen was hij in Hellas, dat hij als zijn tweede vaderland beschouwde, volkomen thuis en ondersteunde er het doen van opgravingen en van wetenschappelijk onderzoek op de meest onbaatzuchtige wijze. Wij herinneren er aan dat het voornamelijk GOEKOOP was, door wiens toedoen de Hollandsche ambulance naar Griekenland werd gezonden tijdens den Balkanoorlog en dat hij later de familieleden van de slachtoffers van den krijg op onbekrompene wijze heeft gesteund. Krachtig werkte hij ook bij ons te lande mede om de studie der Grieksche taal en antiquiteiten te bevorderen. Bekend is het, dat hij den

grond afstand voor den bouw van het Haagsche gymnasium, dat hij talrijke kostbare pracht- en plaatwerken, alle over Grieksche antiquiteiten handelend aan hare bibliotheek afstond. Ook eenige fraaie gipsafgietsels van grieksche beeldhouwwerken, die thans de gangen van dat gebouw sieren, heeft het aan GOEKOOP te danken, terwijl hij te Londen galvanoplastische reproducties liet vervaardigen van de voornaamste typen der fraaiste grieksche munten in het Britsche Museum voorhanden, om bij het onderwijs te kunnen dienst doen.

In de werkvergadering 7 Nov. 1908 te 's-Gravenhage gehouden deed de heer GOEKOOP belangrijke mededeelingen over de laatste opgravingen in Kephallenia. Dank zij zijn steun kon het oudheidkundig genootschap in Athene deze opgravingen doen uitvoeren en het resultaat van het onderzoek toonde spreker op eene reeks fraaie photo's. Veel mykeensch aardewerk werd gevonden en een 50-tal graven van ongeveer 3500 v. Chr. dagteekenend, in sommige waarvan nog vrouwen sieraden aangetroffen werden, blootgelegd. Vurig hoopte steeds GOEKOOP dat nog eens het paleis van ODYSSEUS zou worden ontdekt en was het zijn vaste overtuiging, dat dit in Kephallenia zou gevonden worden.

Op de in Oct. 1912 gehouden werkvergadering ontving de heer GOEKOOP onze leden op «Zorgvliet» en toonde hij ons, behalve zijne fraaie verzamelingen munten, de belangrijke kunstvoorwerpen, die het oude buitenverblijf van JACOB CATS bevat.

De vriendelijke ontvangst van den heer en mevrouw GOEKOOP in hunne smaakvolle historische woning heeft zeker bij de talrijke aanwezige leden den aangenaamsten indruk achtergelaten.

v. K.

Verslag van den Secretaris.

---

13 Juni hield ons Genootschap te Arnhem zijne jaarvergadering waarbij tegenwoordig waren de leden C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, CAREL BEGEER, ADRIAAN BOM, DU CROcq, EVELEIN, HAAK, HOEFER, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, HIJMANS, VAN KERKWIJK, SASSE VAN YSSELT, SCHARP, SNOECK, SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG en WIENECKE, terwijl Mej. DE MAN, en de heeren CORN. L. J. BEGEER, BRAAKENBURG VAN BACKUM, BRUYNESTEIN, KAM, VAN MEEUWEN, RODBARD, RUYSS DE PEREZ, SAAYMANS VADER, VISART DE BOCARMÉ en VOET bericht gezonden hadden niet te kunnen komen.

De vergadering werd gepresideerd door den voorzitter, Jhr. Mr. M. W. SNOECK, die in eenige hartelijke woorden het aan het genootschap ontvallen buitengewoon lid, J. SCHULMAN, herdacht. Uit het verslag van den conservator bleek, dat de numismatische bibliotheek met eenige werken vermeerderd was, terwijl besloten werd, dat het genootschap in ruiling zou treden met het genealogisch-heraldisch genootschap «De Nederlandsche Leeuw». De rekening van den penningmeester werd goedgekeurd en voor het nieuwe Jaarboek een crediet van f 600 — toegestaan. Ook de penningverzameling ontving eenige uitbreiding, meest van moderne Neder-

landsche stukken. De financieele toestand van het genootschap bleek gunstig, er kon den leden een extra-aflevering worden aangeboden, die het slot bevatte van het werk van den heer W. K. F. ZWIERZINA, Nederlandsche penningen van 1898 tot 1908 geslagen. Voor het op het einde van het jaar te verschijnen Jaarboek waren reeds belang rijke bijdragen ingekomen of toegezegd. Tot gewoon lid werd benoemd de heer F. A. HOEFER te Hattem, tot buitengewone leden de heeren: Mr. W. E. J. baron VAN BALVEREN. A. en M. SCHULMAN, Dr. J. S. VAN VEEN en kol. A. P. TIMMERS. Met belangstelling werden door de leden bezichtigd een gedreven zilveren penningplaat met naar voren gewend borstbeeld van luitenant-generaal TH. J. M. VAN ZIJLL DE JONG en een tweetal gegoten portret-penningen, vervaardigd in de ateliers van den heer G. VAN KALCKEN te Haarlem, benevens de prijspenning voor de koloniale tentoonstelling te Samarang in 1914, door J. C. WIENECKE, en een penning bij het derde eeuwfeest der Hoogeschool te Groningen in 1914, door T. DUPUIS, beide laatstvermelde stukken in de ateliers der firma BEGEER te Utrecht geslagen. Ook afslagen van de nieuwe bronzen munten voor Ned. Indië werden den leden getoond. Na afloop der vergadering werd een bezoek gebracht aan het Museum van Oudheden, waar het bestuur de leden rondleidde en de verzameling Geldersche munten en penningen, de fraaie zilveren bekers en niet 't minst het voor korten tijd verkregen belangrijke geschilderde portret van KAREL VAN EGMOND, benevens de fraaie stukken Arnhemsch aardewerk zeer de aandacht trokken. Hierop leidde de heer HOEFER de leden rond in de Grootte Kerk, waar de muurschilderingen, de zoo be-

langrijke gildeborden en grafmonumenten in oogenschouw genomen werden. Na het dejeuner werd naar de Doorwerth gereden en het was natuurlijk de heer HOEFER, die hier ons het met zooveel liefde en moeite door hem te zamen gebrachte toonde. Uit den aard der zaak kon het slechts een vluchtig bezoek zijn, maar zeker zullen velen der aanwezigen het plan opgevat hebben, om spoedig dit bezoek te hervatten, teneinde de talrijke fraaie oude wapenen, vaandels, platen en portretten meer op hun gemak te beschouwen. Een gemeenschappelijke maaltijd in het hôtel «de Tafelberg» te Oosterbeek besloot den aangenamen dag.

In het feit, dat ons Tijdschrift in een Jaarboek veranderd werd, hadden onze drukkers de firma BLIKMAN en SARTORIUS aanleiding gevonden om het met hen bestaande contract als geëindigd te beschouwen. De Commissie van Redactie, hiertoe gemachtigd door de te Arnhem aanwezige leden, nam op zich naar eene andere drukkersfirma uit te zien en te trachten die te 's-Gravenhage te vinden. Begin September nam de firma DE SWART EN ZOON aldaar aan om den eersten jaargang van het Jaarboek te drukken en tevens voor de benoodigde tekstclichés te zorgen, terwijl de levering der lichtdrukplaten aan de firma VAN LEER EN Co. bleef toevertrouwd.

De ernstige toestand waarin ons land door den Europeeschen oorlog verkeert, deed ons bestuur besluiten om de najaarsvergadering, die te Utrecht zou moeten plaats hebben, niet te doen doorgaan, te meer daar de brand, die den Munt geteisterd heeft het hoofddoel der vergadering — een bezoek aan die instelling — aldaar thans zeker minder gewenscht maakte.

Daar het door Mr. BOELES voor dit Jaarboek aangeboden belangrijke artikel «Carolingische muntvondsten in onze drie noordelijkste provincien» te omvangrijk bleek om nog in dit deel op te nemen, werd door de Commissie van Redactie in overleg met den schrijver besloten, om zijn opstel geheel in het fransch te doen vertalen en als eerste artikel van het tweede deel van het Jaarboek op te nemen.

Door den dood verloren wij de leden J. SCHULMAN en Mr. A. E. H. GOERKOP, hunne verdiensten ten opzichte van ons Genootschap zijn in dit Jaarboek herdacht

«Heere geeft ons vrede in onze daagen» staat als kantschrift op den Westfrieschen rijksdaalder van 1673 en met dezen wensch willen wij ons verslag besluiten, hartelijk hopende, dat de vrede de belangstelling in onze vaderlandsche numismatiek zal doen toenemen en dat ons Genootschap een tijdperk van nieuwen bloei te gemoet mag gaan.

's-Gravenhage, Nov. 1914.

De Secretaris,

A. O. VAN KERKWIJK.

**Aanwinsten numismatische verzameling
en Bibliotheek.**

Penningen.

1913. Opening der nieuwe magazijnen van Gebroeders
WOLFERS te Brussel. Brons.
Geschenk Gebr. WOLFERS.
1913. 18e Interparlementaire Conferentie te 's-Graven-
hage. Door BEGEER. Brons.
Geschenk Commissie.
1913. Eeuwfeest der onafhankelijkheid gevierd te Rotter-
dam. Door J. J. VAN GOOR. Brons.
Als voorgaande. Draagpenning. Kopér verguld.
Geschenk A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT.
1913. Ter eere van Dr. H. STORER. Brons.
Geschenk Dr. H. STORER.
1913. Ter eere van H. K. H. de Prinses van Vlaan-
deren. Brons.
1913. Herinnering aan het vijftigjarig bestaan der
Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen.
Door J. C. WIENECKE. Brons.
1913. De Hygiëne. Door J. LECROART. Brons.
Lid Ned. Belg. Vereen.

Munten.

1172. ALUMGĪR SĀNĪ. $\frac{1}{2}$ Arcotsche roepie van Madras.
 » » $\frac{1}{4}$ » » » »

Boeken.

Tijdschrift Bat. Gen. van Kunsten en Wetenschappen.
 Deel 55. Afl. 1—6; Deel 56. Afl. 1—2.

Notulen van de Algemeene en Directe vergaderingen
 van het Bat. Gen. van Kunsten en Wetenschappen.
 Deel 50. 3—4; Deel 51. 1—2.

Verhandelingen. Deel 60. 1—2 stuk.

Oudheidkundig verslag commissie in Ned.-Indië voor
 Oudheidkundig onderzoek op Java en Madoera. 1912.
 4^e kwartaal; 1913. 1—4 kwartaal.

Rapporten, idem. 1912.

Nadere bijdragen tot de kennis van het Talvetsch
 door Dr. K. G. F. STELLER.

Oud-Javaansche oorkonden. II.

Bantensch Javaansch dialect door MAS MANGŌEN DI
 KARIA.

Geschenk en ruiling Genootschap.

Tiende jaarverslag der Rijkscommissie tot het opmaken
 en uitgeven van een inventaris en eene beschrijving
 van de Nederlandsche monumenten van Geschiedenis
 en Kunst. 1 Januari—31 December 1912.

Geschenk Commissie.

Verslag der Commissie ter verzekering eener goede
 bewaring van Gedenkstukken van Geschiedenis en Kunst
 te Nijmegen, over 1912.

Geschenk Commissie.

Verslag van het Museum van Oudheden te Rotterdam over het jaar 1912.

Geschenk Commissie.

Verslag Koninklijk Penningkabinet over 1912.

Geschenk van den Directeur.

Verslag Museum van Oudheden te Groningen over 1913.

Geschenk Museum.

Geschiedenis van een klop op Utrechtsche stuivers. Overdr.

Geschenk Mej. M. G. A. DE MAN.

Gedenkschrift ter herinnering aan de opening der Nederlandsche Handels-Hoogeschool te Rotterdam. 8 Nov. 1913.

Geschenk N. N.

Les doubles souverains d'or, frappés à Tournai, par Philippe IV, roi d'Espagne. Extr. Demi-patagon frappé à Bruges par Philippe V, roi d'Espagne, Comte de Flandres. Extr.

Quelques monnaies de Juste-Maximilien de Bronckhorst, comte de Gronsveld. (1617—1662). Extr.

Imitations seigneuriales limbourgeoises du XVe siècle des petits parisis royaux français. Extr.

Geschenk Vicomte B. DE JONGHE.

Collection LE MAISTRE. Pax in Nummis. 2e Partie.

Geschenk J. SCHULMAN.

De la succession des Brandebourg aux Longueville. 1707—1722. Par WELL-WAVRE et EUG. DEMOLE. Extr.

Geschenk EUG. DEMOLE.

JACQUES ZAGAR et ses médailles au buste de FRÉDÉRIC PERRENOT. Extr.

Geschenk V. DE MUNTER.

· Appunti di Numismatica Romana. CIX. Antoniniano unico di Bonoso. Extr.

Geschenk F°. GNECCHI.

Door ruiling met ons Tijdschrift:

· Bulletin van den Oudheidkundigen Bond. Jrg. 6. N°. 2—6; Jrg. 7. N°. 1—3.

Tijdschrift Bat. Gen. van Kunsten en Wetenschappen.

Revue Suisse de Numismatique.

Monatsblatt der Numismatischen Gesellschaft in Wien.

Mitteilungen der Oesterr. Gesellsch. für Münz.- und Medaillen Kunde.

Berliner Münzblätter.

Numismatisches Literatur-Blatt.

SPINK and Son's Monthly Numismatic Circular.

Verkoop 'en prijs-catalogi: DUPRIEZ Brüder EGGER, GEBERT, HANSTEIN, HELBING, HESS, HOEPLI, KALLAI, LIST-FRANKE, N. MAJER, MEUSS en DE NOBELE.

De Conservator

H. G. DU CROCQ.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1914).

Achter de namen der leden is vermeld welk gedeelte van de munt- en penningkunde door hen beoefend wordt.

EERE-LEDEN.

	Dagteekening van benoëming.
Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië.	16 Juni 1901.
Vicomte B. DE JONGHE, Président de la Société royale de Numismatique de Belgique, rue du Trône 60, Ixelles.	17 Juni 1894.
(België, Nederlandsche provinciën Limburg en Noord-Brabant, verder Gallische, Merovingische, Karolingische en oud-Grieksche M. 1)	

GEWONE LEDEN.

*ADRIAAN BOM, Kerkstraat 310, Amsterdam.	
C. W. BRUINVIS, Voorzitter der Commissie voor het Stedelijk Museum, Oudegracht 184, Alkmaar.	12 Juni 1892.
(Stad Alkmaar en Alkmaarders, M., G., noodmunten, loodjes, draagteekens).	
J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (L.)	12 Juni 1892.
(Nederlandsche prov. Limburg, M. G., gouden Rom. M.)	
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg.	12 Juni 1892.

1) De afkortingen beteekenen: M. = munten, G. = gedenkpenningen,
* = lid-oprichter.

- (Graafschappen Holland en Vlaanderen M — Prov. Zeeland, M., G., noodmunten, loodjes, draagteekens, muntvondsten — Nederland, loodjes.)
- Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Parkstraat 87. 's-Gravenhage. 12 Juni 1892.
(Steden 's-Gravenhage en Haarlem; G., penningen en penningplaten uit het oogpunt van kunst).
- H. G. DU CROOCQ, Leidschegracht 11, Amsterdam. 17 Juni 1894.
(Nederland en Koloniën, België tot 1830, G.)
- W. K. F. ZWIEBZINA, Ontvanger der Registratie en Domeinen, Leiden, Groenhovenstraat 8. 16 Juni 1895.
(Nederland, G. en draagteekens, in het bijzonder die geslagen na 1863).
- Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Subst.-Officier van Justitie, Koestraat, Zwolle. 16 Juni 1897.
- Dr. L. J. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM, adviseerend geneesheer der rijks-verzekeringbank, 's-Hertogenbosch. 16 Juni 1899.
(Bulzegels der pausen en der dogen, M. der Johanniter Orde).
- J. E. TER GOUW, Directeur der Normaallesen, Nassaulaan 8, Hilversum. 16 Juni 1899.
(Nederland en Koloniën, België, M.)
- Jhr. Mr. P. L. VAN MEEUWEN, Rechter in de Arrondissements-Rechtbank, Bezuidenhout 60, 's-Gravenhage. 16 Juni 1899.
(Prov. Noord-Brabant, M., G.)
- Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND; buitengewoon gezant en gevolmachtigd Minister, Peking. 18 Juni 1904.
(Nederland, G., in het bijzonder familiepenningen).
- A. O. VAN KERKWIJZ, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
- P. N. VAN DOORNINCK, oud-burgemeester, Duinlaan, Beenebroek. 15 Juni 1905.

- Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, lid der 2e Kamer der Staten-Generaal, Raadsheer in het Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, Oranje-Nassaulaan, 's-Hertogenbosch. 15 Juni 1905.
- JAN VAN AKEN DE WAARD, Oude Ebbingestraat 38, Groningen. 16 Juni 1906.
(Prov. en Stad Groningen, M. en G.)
- G. M. KAM, Berg-en-Dalscheweg, Nijmegen. 16 Juni 1907.
- H. J. M. H. VAN RIJCKEVORSEL, Huize Leeuwenstein, Vucht. 16 Juni 1907.
- Mr. E. H. HIJMANS, Subst.-Officier van Justitie, Nassauplein 28, Alkmaar. (M. G. in 't algemeen). 10 Juni 1910.
- Prof. Jhr. Dr. J. SIX VAN HILLEGOM, Heerengracht 511, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Grieksche munten uit het oogpunt van beeldenbeschrijving. Nederland G. uit het oogpunt van kunst).
- E. VOET JR., Anegang 15, Haarlem. 19 Juni 1911.
(Nederland en Koloniën 1576—1840 M. G.)
- CAREL J. A. BEGGER, Oudegracht 17, Utrecht. 19 Juni 1911.
- H. J. SCHARP, P. C. Hoofstraat 145, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Romeinsche M.)
- Mej. W. CANTER CREMERS, Schuitendiep, Groningen. 19 Juni 1911.
- Dr. S. P. HAAK, Eusebiusplein 10, Arnhem, 15 Juni 1912.
- Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Afdeelingshoofd Centralen dienst S. S., Huize 't Hoogeveld, Zeist. 25 Oct. 1913.
(M. in 't algemeen).
- Dr. M. A. EVELSIN, Onder-Directeur van het Kon. Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Bezuidenhout 335, 's-Gravenhage. 25 Oct. 1913.
- F. A. HOEFER, 2e voorzitter van „Gelre”, Hattem. 13 Juni 1914.
(Overijsel M.)

BUITENGEWONE LEDEN.

- E. J. A. BRUYNESTEYN, 2e Sweelinckstraat 134, 's-Gravenhage. 18 Juni 1893.
(Nederland, in het bijzonder Holland, M.)

- Mr. W. M. VAN LANSCHOT, Agent Nederl. Bank.
Ververstraat 299, 's-Hertogenbosch. 18 Juni 1893.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.)
- F. H. BARON VAN VERSCHUER, Willemsplein 2,
Arnhem. 18 Juni 1893.
- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provin-
cialen Waterstaat, Biltstraat 97, Utrecht. 17 Juni 1894.
(Prov. Utrecht, M. en G.)
- JAN HORDIJK JACZM., Voorstraat 410, Dordrecht 10 Juni 1894.
- Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het
Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen. 16 Juni 1896.
(Gelderland, in 't bijzonder Nijmegen M. G.,
loodjes enz.)
- Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem 16 Juni 1896.
- H. D. DE WITT HAMER, 2e Helmersstraat 118,
huis, Amsterdam. 16 Juni 1897.
(M. en G. in 't algemeen.)
- A. HOLLESTELLE, Lid van de Provinciale Staten
van Zeeland, Oudelandsche straat 436, Tholen. 16 Juni 1898.
(Nederland, muntstudien).
- CORN. L. J. BEGEER, Predikheerenkerkhof 5,
Utrecht. 16 Juni 1899.
- R. J. M. M. A. Graaf DE GELOES D'EIJSDEN,
Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin,
Burgemeester, Eijsden. 16 Juni 1899.
- Mr. A. L. C. KLEIJN, Laan Copes v. Cattenb. 54,
's-Gravenhage. 16 Juni 1899.
- J. VAN DE WATER, Hoogstraat 657, Gorinchem. 16 Juni 1899.
(Prov. Holland, M; Huis Oranje-Nassau, G.)
- C. A. VAN WOELDEREN, gep. Officier der Artillerie,
Pelssenstraat 21, Groningen. 16 Juni 1899.
(Nederland, M. en G.; Rome, M.)
- J. C. P. E. MENSO, Jur. cand., Koninginnegracht 25,
's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, M.)
- Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813,
Nº. 4, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.

- (Nederland, uitsluitend gouden M. der XIXe eeuw).
- Mr. N. P. VAN DEN BERG, Oud-President der Nederl. Bank, Plantage Middenlaan 60, Amsterdam. 9 Juni 1900.
- J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega. 9 Juni 1900.
(Zeeland M., P., loodjes.)
- HIDDE NYLAND, Dordrecht. 9 Juni 1900.
- Jhr. Mr. VICTOR DE STUERS, Parkstraat 32, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
- J. C. WIENECKE, Stempelsnijder aan 's Rijks-Munt te Utrecht, Parklaan 15, Zeist. 9 Juni 1900.
(Onderzoekingen en studiën van technischen aard).
- G. D. BOM HGz., Warmoesstraat 35, Amsterdam. 16 Juni 1902.
(G zeevaart en handel, marine, koopvaardij, waterstaat, zeeverzekering, watersport, luchtvaart, reddingmaatschappijen, zeemanscolleges, beurzen).
- G. J. BRENKMAN, Aalst 32, Lienden, G. 16 Juni 1902.
(Holland, Utrecht, Gelderland, M. tot 1576, alle stukken, die in de Betuwe gevonden zijn).
- N. GILISSEN LEMAIRE, Markt 74, Maastricht. 16 Juni 1902.
(Maastricht en omliggende Heerlijkheden M., G.)
- Prof. W. GOOSSENS, Seminarie, Rolduc. 16 Juni 1902.
(Limburg M. G. tot het einde der 18e eeuw).
- Mr. W. J. SAAIJMANS VADER, Burgemeester, Vrijenban. 16 Juni 1902.
- W. O. SWAVING, Gemeente-Archivaris, Middelburg. 16 Juni 1903.
- F. L. G. D'AUMÉRIE, Notaris, Prins Willemstraat 19, Scheveningen. 18 Juni 1904.
- J. A. ROBBARD, Voorstraat, Dordrecht. 18 Juni 1904.
- GUST. VAN KALCKEN, Haarlem. 15 Juni 1905.
- Mr. L. TH. VERSCHURE, Griffier bij het Kanton-gerecht te Gulpen. 16 Juni 1906.
- H. J. BOEKEN Jz., van Eeghenstr. 187, Amsterdam. 16 Juni 1907.
- JAC. J. VAN GOEB, Catherijnesingel 3, Utrecht. 16 Juni 1907.

- P. I. B. RUIJS DE PEREZ, huize Rodestein,
Bloemendaal. 7 Nov. 1908.
(Noodmunten).
- H. L. A. BOUCKAERT, Inspecteur Belgisch Loods-
wezen, Vlissingen. 13 Juli 1909.
- Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam. 13 Juli 1909.
- C. W. H. BAARD Conservator van het Stedelijk
Museum en van het Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap, Overtoom 355, Amsterdam. 10 Juni 1910.
- Mej. S. KOLFF, Herwijnen. 10 Juni 1910.
- G. H. CRONE, Nicolaes Maesstraat 114, Amsterdam. 19 Juni 1911.
- MEV. DR. J. GOEKOOP—DE JONGH, Alexander-
straat 17, 's-Gravenhage. 19 Juni 1911.
- J. KNOTTENBELT TZN, Jacob Marisstraat 48, Sloten
bij Amsterdam. 19 Juni 1911.
- A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van
het Gemeente-museum, Heemraadssingel 189,
Rotterdam. 15 Juni 1912.
- Mr. F. C. KOCH, Volontair aan het Gemeente-
Archief, Westersingel 86, Rotterdam. 15 Juni 1912.
- G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) 15 Juni 1912.
- W. BARON SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, Jan van
Nassastraat 96, 's-Gravenhage. 15 Juni 1912.
- W. VAN REDE, Schiekade 11, Rotterdam. 25 Oct. 1913.
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning-
en Muntverzameling van het Friesch Genoot-
schap, Leeuwarden. 25 Oct. 1913.
- Jhr C. P. L. VAN KINSCHOT, Rijksontvanger,
Weerstraat, Tiel. 25 Oct. 1913.
- Mr. W. E. J. BARON VAN BALVEREN, Arnhem 13 Juni 1914.
- Dr. J. S. VAN VEEN, Secretaris van „Gelre”,
Arnhem. 13 Juni 1914.
- A. SCHULMAN, Valeriusstraat 70, Amsterdam. 13 Juni 1914.
- M. SCHULMAN, Valeriusstraat 131, Amsterdam. 13 Juni 1914.
- A. P. TIMMERS, Gep. kolonel der mariniers, Bazar-
straat 13, 's-Gravenhage. 13 Juni 1914.
(Nederlandse militaire draagpenningen).

BUI TENLANDSCHE LEDEN.

Cav. Fco. GNECCHI, via Filodrammatici 10, Milano.	12 Juni 1892.
ALPH. DE WITTE, Ingénieur, rue du Trône 55, Ixelles. (Hertogdom Brabant, M.; legpenningen der XVII Nederlanden en Frankrijk; muntge- wichtjes).	12 Juni 1892.
V. DE MUNTER, Agent de la Banque nationale de Belgique, Lei 15, Louvain.	9 Aug. 1892.
AMÉDÉE DE ROISSART, Conseiller à la cour d'appel de Bruxelles, avenue de la Couronne 12, Ixelles.	9 Aug. 1892.
ROGER VALLENTIN DU CHEYLARD, Officier de l'In- struction publique, Receveur des Domaines, rue Jeu de Paume, Montélimar (Drôme).	8 Sept. 1893.
P. H. BORDEAUX, Avocat, 1 ^{er} adjoint au maire, Boulevard Maillot 98, Neuilly-sur-Seine.	24 Mei 1894.
ALBERT VISART DE BOCARMÉ, rue St. Jean 18, Bruges	5 Juli, 1894.
PIER PANDER, Beeldhouwer en Medailleur, via Nomentana 143, Roma.	8 Oct. 1899.
J. P. MOQUETTE, Conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Bat. Gen. v. K. en W., Keben Sirih, Weltevreden. (Ned.-Indie, M. in den meest uitgebreiden zin, G. uit den Hindoe-tijd).	22 Mei 1900.
F. MAZEROLLE, Directeur de la Gazette num. franç. et de corresp. histoire et archéol., Avenue Niel 91, Paris.	16 Juli 1901.
GODEFROID DEVREESE, sculpteur-médailleur, rue Quinaux 11, Bruxelles	18 Juli 1903.
GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh.	18 Juli 1903.
L. FORNER, Hamilton road, Bromley, Kent.	29 Oct. 1904.
EM. DE BREIJNE, avenue Louise 12, Bruxelles.	5 Mei 1906.
JAMES BELMONTE, Mainzerlandstrasse 49, Frank- furt a/M.	15 Juni 1912.
H. HALKE, Geheimer Ober Postrat, Kotzschenbroda (bei Dresden)	15 Juni 1912.

INHOUD.

	Blz.
De Munten van Koning LODEWIJK NAPOLEON, door A. O. VAN KERKWIJK	1
Etiquettes de Changeur, door ALPH DE WITTE .	68
Een en ander over het Goud- en Zilversmidsgilde te Middelburg, door Mej. M. G. A. DE MAN . .	73
Raedsteeken der Stadt Groningen in 1591, door MAX VON BAHRFELDT	133
De Munt van Overijssel te Kampen onder KAREL V, door M. SCHULMAN	144
Ein Corinthischer Stater im Königlichen Münz- kabinett im Haag, door M. A. EVELEIN . . .	152
Die Münzen der Flottenpröfekten des M. ANTONIUS im Königlichen Münzkabinett im Haag, door M. A. EVELEIN	155
Munt van Knyphausen te Utrecht geslagen, door A. O. VAN KERKWIJK	164
Numismatische herinneringen aan Ceylon onder Hollandsch bestuur, door A. SCHULMAN . . .	169
Prijsvraag Muntkunde	186
Korte Bijdragen	188
I. Penning aan G. VAN LOON vereerd, II. Schepenlooden, III. Contract penningveiling 1724, IV. De zilveren noodmunt tijdens het beleg in 1578 te Deventer geslagen	

	Blz.
Boekbespreking	200
Verslag omtrent den aanmaak van zilverbous, Verslag van 's Rijks Munt 1913, Verslag Kon. Penningkabinet 1913.	
Levensberichten	206
JACOB SCHULMAN, B. V. HEAD, A. E. H. GOEKOOP.	
Verslag van den Secretaris	214
Aanwinsten numismatische verzameling	218
Aanwinsten bibliotheek	219
Ledenlijst	222

